

► Spiritualitate

NE-A LĂSAT TESTAMENT SĂ FIM BUNI ROMÂNI

(Sfârșit. Începutul vezi
în nr. 17 al "G.H." din 24 aprilie a.c.)

Cu inima și sufletul
la Boian

Și după ce și-a făcut rost de un apartament la Cernăuți, părintele Boris a rămas cu inima și sufletul la Boian. Ajunși la o vârstă venerabilă, soții au schimbat comoditățile de trai din oraș pe o casă sătească, preotul dorind să-și doarmă somnul de veci printre enoriașii săi. Presvitera Zinaida spre sfârșitul vieții zădărnice îl îndemna să se întoarcă la baștină. „Cum să plec acolo, dacă viața mea e aici?”, îi riposta soțul. El nici nu vroia să audă de părăsirea Boianului, spunând că vrea să rămână pentru todeauna în pământul din fața lăcașului unde a slujit boincenilor și lui Dumnezeu. La o vârstă înaintată, până a-și schimba apartamentul pe casa din sat, îl întâlneau deseori dimineața la stația auto. Ducea un mod modest de viață, aș zice chiar auster, se deplasa la datorie ca orice om simplu cu autobuzul sau cu vreo mașină de ocazie. Trecuse prin toate greutățile năpăstuite asupra țăranilor, ale sale fiind și mai mari, deoarece trebuia să dea socoteală autorităților pentru „răspândirea opiuului în popor”. I se impunea cote mai mari la plata diinelor la stat, suferea batjocora șefilor, intimidarea și amenințarea pentru orice abatere de la ordinele lor. L-am cunoscut în diverse etape ale vieții – străluminat de intelcpenie, înviorat de spiritul extraordinar al omului ce-l ajută în clipele de deznădejde să-și mențină echilibrul sufletesc și să aprindă speranța în casele enoriașilor. Îmi amintesc clipele ferice când Boianul a sărbătorit jubileul de 80 de ani al părintelui și jumătate de secol de slujire duhovnicească. În ajunul jubileului, la 12

februarie 1994, mi-a acordat un interviu din care am reținut mărturisirea: „Când am venit la Boian încă nu se terminase războiul. În jur era multă jale. Rămas de mic orfan de tată eram deprins cu greutățile, roșind de fiecare dată în gând „Doamne, ajută-mă și dă-mi răbdare”. Când eram înjosit, obijduit, neapărat se găseau oameni care mă compătimeau, nicidecum n-am fost lăsat singur în fața

greutăților. Sprijinul câtorva țărani a însemnat mai mult decât durerea de pe urma umilințelor. Cu ajutorul enoriașilor, în anii cei mai nefași pentru ortodoxie am reușit să reparăm biserica de trei ori în interior și de patru pe dinafară”.

La vârsta-i octogenară, preotul Boris încă nu-și simțea povara bătrâneții. Era prezent, cu numeroși enoriași, la toate manifestările

naționale, binecuvântând cu rugăciuni speranțele românilor. N-o să greșesc afirmând că după moartea celor doi piloni spirituali ai Boianului, părintele limbii române Vasile Bizovi (a. 2000) și părintele duhovnicesc Boris Țapu (a. 2001), viața spirituală a boincenilor a intrat în zona crepusculară. N-am mai văzut de atunci valuri de oameni din Boian la sărbătorile noastre naționale.

Cel mai dorit era drumul preotului spre școală, la întâlnirile cu copiii satului, mărturisind că simte cum îl ridică o putere divină. Pe la începutul anilor 90, părintele Boris venea în fiecare sâmbătă la Școala Medie din centrul Boianului să-i lumineze pe cei tineri cu mângăirile credinței. La orele lui de religie se adunau, din proprie dorință, elevi din clasele V-IX, uneori fiind prezenți mai mult de o sută de copii. Conducerea școlii îl compătimea, chipurile, „e atât de greu cu transportul”, sfătându-l să nu se ostenească la anii săi. Preotul, bucurându-se de întâlnirea cu copiii botezați de el, se făcea a nu înțelege aluzia. La școala din centrul satului au învățat, obținând cu excelență studii medii, și cei trei copii ai părintelui Boris și presviteriei Zinaida, o gospodină cu gusturi rafinate, neîntrecută în arta culinară. Farmacista Maria Haisan, de-o seamă cu fiica lor Tamara, mi-a povestit cu câtă căldură era primită în casa preotului. Preoteasa era o iscusită croitoreasă și-i cosea și ei câte o rochiță de Paști sau pentru serbările școlare.

Și până la slăbirea chingilor ideologiei comuniste când profesorii școlari trebuiau neapărat să fie ate, părintele Boris era primit în casa soților Eleonora și Vasile Bizovi, împărțându-și durerile și speranțele. Au fost nedespărțiți la toate faptele de folos comunității românești din ținut, însușindu-și pe gospodarii din Boian la lucrări vrednice, durabile – înălțarea monumentului eroilor martiri (victimale ale regimului stalinist), a bustului lui Ion Neculce. Părintele Boris a sfârșit și cu lacrimile sale Tricolorul arborat pe sediul primăriei, amintind întotdeauna la liturghii că „limba noastră-i limbă sfântă”, povățuindu-i pe tineri să cinstească tradițiile străbune. Împreună își făceau proiecte în vederea înveșnicirii numelui lui Iralie Porumbescu prin înălțarea unei cruci în curtea bisericii, a ridicării unui monu-

ment în memoria sâtenilor căzuți în cel de-al doilea război mondial. Epuizându-și ultimele puteri, a reușit să facă pentru sat cel din urmă lucru valoros: a stăruit să fie hirotonisit tânărul preot Vasile Nicoriuc, pe care l-a îndrumat la învățătură la Iași, lăsând astfel un slujitor cu rădăcini adânci în gila Boianului, demn de istoria lui seculară. La sărbătorirea datei octogenare, primind felicitările enoriașilor, printre care și a cadou deosebit – portretul său în odăjdii preoțești – de la pictorul Ionel Sfecă, preotul le-a răspuns: „Ca păstor sufletesc, le doresc creștinilor din Boian ca în anii ce vin să fie un exemplu demn de urmat pentru ortodocșii din Bucovina. Să le fie crez și legământ limba noastră, tradițiile, portul popular, să fim cu toții urmași destoinici ai voinicului Ștefan cel Mare și Sfânt și ai Luceafărului cu numele Eminescu”. Printre distincțiile preoțești și mesajele de felicitare primite în acele memorabile zile, în cămăruța ce adăpostește istoria bisericii (relicve pentru un adevărat muzeu) am găsit, scrise pe o simplă foaie de caiet, următoarele versuri de la un preot din România: „Ne cheamă glas din depărtare/ Ca să plecăm la ruden/ La frații noștri peste Prut,/ Ne fie calea bună// Să ne-nălțăm ca la-nceput/ Cu toții împreună...// Vă-ntindem mâna peste Prut/ Și voi la noi s-o întindăți/ Iar credința ce-a crescut/ În flăcări s-o aprindeți// Să nu mai fie-n veci hotăr/ Între voi și noi/ S-o facem România Mare/ Dar fără de război!”.

Dintre toate acestea i s-a împlinit dorința supremă de a-și sfârși zilele printre oamenii dragi, în mijlocul cărora și-a început viața imobilată de vrednicie duhovnicească. Sătenii i-au îndeplinit vrea de a fi înmormântat (alături de consoarta sa) în curtea bisericii, mormintele fiindu-le străjuite de doi brazi viguroși, ce le alină somnul.

Maria TOACĂ

(Fragment din eseu
„Credință și suferință la românii
din Boian”)

Anul acesta se împlinesc 83 de ani de la nașterea cunoscutului poet și savant, Ion Vatamanu. Pentru a dezvălui cititorilor ziarului „Gazeta de Herța” mai multe detalii despre trăirile și importanța figurii marcante precum a fost Ion Vatamanu, dar și despre acea persoană care l-a dat o parte din suflet – doamna Maria Vatamanu, bătrâna sa maică care la vară va rotunji un secol – 100 de ani trăiți cu multă demnitate.

Amintiri din copilărie

Născută într-o familie de țărani români, în vara anului 1920, mătușa Mărioara își amintește cu durere în suflet despre trecutul zbucimant al basarabenilor. Povestește că a avut o copilărie grea și o viață tumultuoasă.

– Părinții mei, mama Anița și tata Leontie, aveau de toate și erau gospodari înstăriți. La 7-8 ani adeseori ieșeam cu animalele la păscut. Era o natură foarte curată și frumoasă.

După ce a absolvit cele patru clase la școala din sat, mătușa Mărioara, fiind cea mai mică dintre cele trei surori, a rămas la vatra strămoșească să le fie de ajutor părinților.

– Copilăria mea a fost munca câmpului. Tatăl meu m-a învățat să fiu om adevărat. L-am ajutat în toate. În zori de zi plecam cu caii la lucrat pământul. Mă pricepeam la toate și eram uel la lucru, mai ceva ca un flăcău. La fel o ajutam și pe mama Anița. Iarna munceam la războiul de țesut.

Hoții de găini

– Lumea trăia, muncea, mergea la Biserica, pe la sărbători se distra și fiecare își vedea de treburile lui. Ce-i drept, legea în acea perioadă era foarte aspră pentru cei care se ocupau cu furtul. Uneori se zvonea că țișanii se ocupă cu furtul cailor, dar la Costiceni asemenea cazuri nu s-au întâmplat nicidecum. Pe vremea tineretii mele s-a dat de știre că jandarmii au prins un bărbat și o femeie care furaseră găini. Hoții erau din satul vecin, Sendreni. Pentru infracțiunea săvârșită cei doi au fost pedepsiți într-un mod foarte rușinos. Pentru a le potoli obraznicia, jandarmii le-au agățat găinile furate de gât, forțându-i să „mărsăluiască” pe drum în văzul tuturor.

Înaintea lor mergea un tobosar de la primărie care îi înștină pe oameni că hoții își spășesc pedepsa. Cei doi mai purtau la gât o hârtie cu inscripția: „Așa vor păți toți hoții”. Pe atunci era o mare rușine să te ocupi cu furtul.

Hora satului și hramul strămoșesc

– Foarte frumoase hore se organizau pe vremuri în satul nostru. Jocurile se făceau în fiecare zi de duminică fără băuturi și năzbății. Flăcăii care comandau muzică, se numeau „calfe”. Totul se petrecea pe teritoriul unde în prezent se află actualul monument și mai în vale, unde până nu demult a fost piață. Tineretul venea cu drag la joc, iar părinții luau cu ei câte un țol, pentru a-l așterne jos. Păzeau cum și cu cine joacă tineretul, căci de multe ori la hora din sat se întemeia o nouă familie.

De obicei la asemenea petreceri cânta taraful și fanfara. Lăutarii interpretau diferite melodii moldovenești, precum și cântece de petrecere bucureștene. Când era vorba de tineri se achite muzica, de obicei flăcăii plăteau mai mult decât fetele. Unii flăcăi, mai darnici, plăteau și pentru fete.

În așa fel se petreceau horele în sat, însă cea mai mare sărbătoare se organiza în ziua de 10 mai, căci peste tot în țară se prăznuia sărbătoarea națională, Ziua

regelui. În această zi toți se îmbrăcau în cămăși naționale. La fel se organiza joc.

Bunei și părinții mei au prăznuit hramul pe data 22 mai împreună cu Biserica din sat. După instaurarea regimului comunist, data de 22 mai a hramului strămoșesc a fost schimbată de activiști-colhoznici din sat în data de 9 mai.

De Sfântul Nicolae casa noastră era plină de musafiri de prin multe sate vecine – Vancicăuți, Sendreni, Negriți, Coșuleni, Stălinești, Mămăliga și altele.

Oaspeții se deplasau cu căruțele. Pe acele timpuri fiecare gospodăru avea trasură și cai. Tata de cu zori pregătea fân pentru caii oaspeților, iar mama gătea diferite bucate (zeamă, sarmale, orez, tocmași, perje fierte, friptură). La hram, pe masă nicidecum nu se puneau mămăligă. În casă oaspeții stăteau pe laite la o masă mare. Pentru voie bună, tata cumpăra în ajun câteva galoane de rachiu românesc. Bărbații cinsteau câte cu pahăruț pentru sănătate și belșug. Măncau bucate sănătoase. Pe parcurs mai spuneau câte o pătăranie, glumeau.

În ziua de hram, de peste Prut, din Bajura sau Teioasa, la noi în sat venea un taraf format din doi lăutari – unul cu vioara și altul cu toba. Unii îi invitau la ospăț, apoi trăgeau câte o sărbă.

Jertfa războiului...

Pe la sfârșitul anilor '30, doamna Maria s-a căsătorit cu Ionica Vatamanu, iar în anul 1937, la câțiva ani de la începerea celui de-al doilea Război Mondial, s-a născut Ion Vatamanu.

– Mare nenorocire a dat peste noi atunci când s-a început războiul. A fost o perioadă grea pentru toți. Ani la rând s-a vărsat sânge. Spre sfârșitul războiului, nemții, pierzând mai multe lupte, au început să se retragă. Câțiva dintre soldații lor au poposit în satul nostru. Erau în jur de 40-50 de oameni. Uneori, nemții confiscau cu de-a sila caii, căruțele și provizile de la țărani.

Din gospodăria noastră au luat calul și căruța, în schimb au lăsat caii lor istoviți și o căruță scârțăită. Calul era de folos oamenilor, căci cu ajutorul lui se întrețineau, munceau pământul.

Cine nu se supunea nemților, putea fi împușcat. O asemenea soartă a avut Sanda lui Grigore Rusu, o femeie nevinoată din satul nostru, care a fost străpunsă de gloanțele lor.

În același an, după retragerea nemților, în sat a intrat armata sovietică. Chiar în prima zi, căpetenia lor a ordonat ca toți bărbații din sat, de la tânăr la bătrân, să fie înrolați în armată, iar copiii și femeile erau duși la săpat tranșee.

Împreună cu alți bărbați din împrejurimile noastre a fost luat și bărbatul meu, Ionica. Transportat la o bază militară din orașul Hotin, Ionica urma să fie trimis la moarte pe front. Mă ducea inima și mă gândeam cu ce oare să-l ajut. Am luat câțiva pesmeți și am pornit pe jos spre Hotin.

Acolo, bărbații noștri, erau într-o stare jalnică, murdari de noroi, flămânzi și necăjiți de parcă au fost luați ei înșiși prizonieri.

Peste un an, după ce fusese înrolat în armată sovietică, Ionica Vatamanu s-a

întors acasă din cauza unei răni obținute pe frontul din Polonia.

– În 1945 o mașină militară l-a adus pe bărbatul meu, Ionica, acasă. Cu piciorul îi gips și foarte slab, Ionica spunea că a fost rănit în timpul unui bombardament de lângă râul Visla din Polonia. Fratele său, Toadere, a suferit o contuzie, iar cumnatul Vasile și-a găsit moartea pe front. Foarte multe femei și copii nu și-au mai văzut ființele dragi, părinți, spunea mătușa Mărioara.

Foamea...

Doamna Maria Vatamanu își amintește cu amărăciune de Foamea din 1946-1947.

– Toată nemernicia au îndeplinit-o așa-zisii „upolnomicine”, adică împetricii de stat. Ei au curățat podurile și hambarele țăranilor. Pe atunci familia noastră avea câțiva păpuși în pod, însă în acea zi când a trecut pe la casa noastră împetricutnicul Serafim Hadarag, am rămas fără nimic. A dat toți păpușii jos și i-a confiscat pentru „bunăstarea” viitorului colhoz.

Am rezistat, ne-am descurcat și numai Bunul Dumnezeu știe cum am rămas în viață, însă pentru consătenii mei foamea a adus numai moarte, chin și durere. Nimenea nu știe exact câți oameni s-au stins din cauza foamei. Mulți mureau pe marginea drumului, sub garduri.

În colhoz ori în Siberia?

– Tot atunci așa-zisii activiști comuniști, umblau prin sat și pândeau oare ce vor putea lua ei de la gospodarii pentru a sprijini colhozul. Au dat buzna peste noi, ne-au dărâmat gardul și au încercat totul ce au văzut cu ochii. Au confiscat utilajele agricole, cei doi cai lăsați de nemți și chiar căruța cea scârțăită. Familia noastră nu mai avea cu ce lucra pământul, care, de fapt și el devenise proprietatea lor.

Trebuia să fac ceva, căci nu aveam cu ce-l întreține pe Ion. Rămăși săraci lipiți pământului, neavând încotro să mergem, în anul 1949 am fost nevoiți să ne înscrim în gospodăria colectivă.

În colhoz, mătușa Mărioara spune că a muncit 12 ani, până nu a deschis în locuința sa o fierărie subordonată statului,

la care a muncit în calitate de vânzătoare. Susține că, trudind în colhoz nu a primit leafă nicidecum, iar munca se plătea în producție.

– Colhozul înflorea și avea de toate. Unii spun că sistemul a făcut viața oamenilor mai bună, dar eu cred că totul s-a construit pe spinarea simplului țăran, care era exploatat de dimineață până seara.

Pe parcursul convorbirii noastre, dumezei și-a amintit cu tristețe și despre soarta celor deportați.

– Era perioada de după război și nu exista nici o lege, nici o dreptate pentru omul de rând. Oamenii stăteau noaptea în casă cu frica în sân, căci în orice clipă puteai fi luat, dus într-un loc necunoscut și împușcat. Această soartă a avut-o fostul învățător de la școala din sat, Vasile al lui Ștefan Șagan.

Mai mulți consăteni împreună cu familiile lor au fost ridicați și duși în Siberia, la polul nord, sau în Kazahstan. Printre cei deportați îi cunoaștem foarte bine pe Gheorghe al lui Ion Savca, Toader al lui Toadere Banari, Vasile al lui Nicolae Rața. De exemplu, Toadere Banari a fost învinovățit de faptul că era membru al mișcării legionare, însă toți oamenii din sat știau că era un om sărmân, care creștea din răspuțeri doi copii, avea o bojdeucă și câteva găini. Nu se ocupa de politică.

Nevinovații oameni erau „vânduți” chiar de invidioșii lor vecini. Finul meu, Eusebiu Cocostărc, a fost deportat de către ruși înainte de război. Fiind un om harnic, a fost dus cu toată familia lui și numai Bunul Dumnezeu știe prin ce au trecut ei. Taică-său, Toadere al lui Ion, a murit acolo în 1943.

Mulți nu s-au întors acasă, iar cei care au revenit cu mare greu au reușit să-și recapete bucățile de pământ în satul natal. Unii n-au fost primiți în sat de către cei de la statul sătesc. Sărmanii oameni se stabiliu cu traiul în alte localități precum ar fi cele din Herța sau Bălți, iar în casele lor se oploșeau veneticii și vânzătorii de neam.

Traista cu cărți

Răscolind trecutul, doamna Maria rela-

tat despre câteva momente inedite din copilăria lui Ion Vatamanu.

– Ion de mic a îndrăgostit să citească și să scrie. Copil fiind, îl trimiteam la pășune cu vaca. Îi pregețam de-ale gurii, apoi le puneam în trăistă. Odată, când am dat să-i pun mâncarea în traistă, ea era plină cu cărți. M-am mirat grozav. Se ducea în grădina și citea ore întregi. La școală învăța bine și vizita foarte des biblioteca satului.

Duminica, se scula dis-de-dimineață, lua un țol și-l așternea în grădină, sub un copac de nuc. Acolo răsoia niște cărți și tot scria ceva pe hârtie. Îl întrebam ce tot scria acolo, îmi răspundea că nimic important, doar câteva versuri. Cred că acest dar de a iubi cartea l-a ajutat foarte mult în viață.

Nicidecum nu am ridicat mâna asupra lui. Dacă făcea vreo trăsnaie, nu-l pedepseam, dar îi explicam cu binisorul ce e bun și ce e rău. Asculta întotdeauna de povețele mele.

În lumea mare...

Ion Vatamanu, după ce absolvise școala, care era situată în clădirea actuală primăriei, între anii 1954-1955 a predat elevilor din Costiceni desenul liniar.

– Primea pe lună un salariu de 49 de ruble. Era de părere că aici, în sat, nicidecum nu va deveni o persoană stimată. Sufletul îl îndemna să meargă în lumea mare, de aceea a ales Chișinăul. S-a apucat serios pe carte și a susținut examenul de admitere la Universitatea de Stat din Chișinău. Acolo a studiat între anii 1955-1960 la Facultatea de chimie. Chiar în primul an de studii, de la Moscova a venit un ordin care îndemna studenții mei din țară să participe la despădurirea Siberiei. Ion împreună cu câțiva colegi de ai săi a muncit timp de două luni în Rusia. Pentru munca depusă, studenții au fost răsplătiți pe deplin. Venind vara la țară, Ion era gătit într-un costum elegant, asemănător cu cel al boierului Pantazi, spune cu mândrie mătușa Mărioara.

În anul 1960 Ion Vatamanu s-a căsătorit cu viitoarea traducătoare, studentă la Facultatea de filologie Elena Curicheru.

Nunta mare și frumoasă a avut loc la Costiceni.Locuind în capitala Moldovei, Ion Vatamanu ani la rând a tot scris și a creat. Însă, datorită faptului că era un reformator și revoluționar în suflet, a fost umilit de conducerea comunistă de atunci.

„Aceasta-i mama mea,
din această rădăcină
eu vin”

Doamna Maria spune emoționată că ori de câte ori are ocazie recită din poeziile lui Ion Vatamanu.

– Recitând versurile lui, am impresia că-l simt mai aproape, de parcă ar fi lângă mine. Când le citesc plâng, îmi alin sufletul cu ele. Stau și mă gândesc căută inimă și dragoste a plantat el în aceste versuri. Foarte mult ținea la ceea ce făcea, uneori se scula noaptea, aprindea lumina și tot medita. Odată, fiind la el în ospete, am observat cum se trezea din somn, aprindea lampa și tot scria. De grijă îl întrebam de ce nu doarme, poate a visat un vis rău. Îmi răspundea că a compus o poezie nouă și toată ziua s-a gândit care ar fi titlul ei potrivit. Acum în somn, i-a apărut ideea.

Nu vreau să mă laud, dar pot să spun cu mândrie că a fost un fiu cumsecade, căt a trăit aproape în fiecare zi în miele scrieri. Dacă nu primeam scrisoarea la timp, eram foarte îngrijorată, mă gândeam oare ce s-a întâmplat.

Într-o zi de iarnă am hotărât să-i vizitez. Ajungând la Chișinău, Ion m-a invitat să merg împreună cu el la teatru. Când am auzit de această idee, am rămas incremenită. Îl spuneam că sunt doar o simplă femeie de la țară, ce să caut eu la teatru. Însă el a insistat. Acolo se adunase toată intelectualitatea chișinăviană. Aveam emoții, însă Ion m-a încurajat și când a sosit momentul să-mi facă cunoștință cu prietenii săi remarcabili, el a rostit: „Măi oameni buni, priviți la mine, faceți cunoștință, aceasta-i mama mea, din această rădăcină eu vin”. Ei respectuos s-au apropiat și m-au salutat.

Urmașii și memoria...

– Sunt foarte fericită că nepoatele mele îmi sunt mereu aproape cu sufletul. Mă mândresc foarte mult cu Mihaela, Maria și Leontina. Ter mereu legătură cu ele. Toate au familii și au devenit oameni mari. Mă mândresc și cu strănepoții mei: Ionela, Lenuța, Horea-Ion și Nelu. Sunt cea mai fericită femeie pe lume când îi văd pe toți grănjăroari. Mă invită să trec cu traiul la Chișinău, însă eu le răspund că aici mi-e rădăcina, aici am văzut lumina zilei și aici vreau să mor.

De când a murit Ion nicidecum nu am întâlnit Crăciunul sau Paștele singură. Își găsesc timp și pentru mine. În fiecare vară mă vizitează. Ion nu mai este, dar în urma lui a rămas o mare familie de urmași frumoși, cuminiți și uniți.

Secretul longevității

– Nu am nici un secret. Am muncit toată viața, alcool n-am consumat și nu m-am certat cu nimenea. Am mâncat numai alimente sănătoase, muncite cu sudoarea frunții pe propriul ogor. Mișcarea este viață. Omul întotdeauna trebuie să aibă o ocupație.

Am locuit toată viața lângă biserică, însă din cauza vârstei înaintate nu am putere să vizitez sfântul lăcaș. Citesc în fiecare zi rugăciuni și am noroc de televiziunea moldovenească unde ascult sfânta liturgie.

Sergiu BARBUȚA